

Milan Horvat

Delovanje milice v osamosvojitveni vojni v Pomurju in sodelovanje s Teritorialno obrambo

Uvod

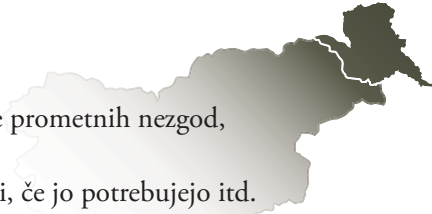
V času osamosvajanja je bila takratna milica, danes policija, vsaj na začetku pomembna organizirana in oborožena sila, pripravljena in zmožna zavarovati osamosvojitvene procese. Izraz milica je v tem prispevku uporabljen v širšem pomenu in vključuje milico v ožjem pomenu besede, kriminalistično službo pa tudi skupne službe. Aktivni del milice se je bil pripravljen mobilizirati v nekaj urah. Skupaj z rezervnim sestavom je bila milica po ocenah sposobna v osmih urah vzpostaviti popolno pripravljenost, kar je bilo dokazano tudi s preizkusi. Na območju UNZ Murska Sobota smo bili delavci organov za notranje zadeve (ONZ) do začetka agresije organizirani in psihofizično pripravljeni do stopnje, da bi lahko v okviru danih materialnih sredstev opravili skoraj vsako nalogo v vseh varnostnih razmerah. Posebej želim izpostaviti pripadnike takratne posebne enote milice (PEM), ki je v tem času opravila še posebej obsežne priprave tako na psihofizičnem kot strokovnem področju. Prav tako je bila v vsakem trenutku pripravljena za delovanje.

Delo in naloge milice v spremenjenih varnostnih razmerah

V pripravi na osamosvojitve je prišlo do zloglasnega poskusa odvzema orožja TO. Na območju naše UNZ smo imeli skladišča minsko-eksplozivna sredstva in strelivo v skladišču mejne karavle v Gornji Radgoni. Trije delavci milice smo se odločili, da bomo poskušali pripeljati orožje in strelivo iz skladišča v prostore UNZ. To nam je tudi uspelo. Kljub vsemu pa je bilo zadovoljstvo ob uspehu kratko. Republiško vodstvo je namreč odredilo, da moramo vsa minsko-eksplozivna sredstva in vse ostrostrelne puške odpeljati v Gotenico v centralno skladišče milice. Tako je pomurska milica ostala kasneje brez zelo pomembnega dela oborožitve, čeprav smo imeli vrhunsko usposobljene ljudi za rokovanje s tovrstnim orožjem.

Med osamosvojitvenim procesom in v času oboroženih spopadov z JLA je bila primarna naloga organov za notranje zadeve, med njimi tudi milice, da opravlja vse naloge s svojega delovnega področja, tj.:

- zagotavljanje javnega reda in miru;
- preprečevanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prijemanje storilcev kaznivih dejanj;

-
- zagotavljanje nemotenega odvijanja prometa in reševanje prometnih nezgod,
 - nadzor nad prijavno-odjavno službo;
 - nudenje pomoči državnim organom z javnimi pooblastili, če jo potrebujejo itd.

Ta naloge so v zaostrenih razmerah, posebej pa še med agresijo, dobivale drugačne oblike, pojavljale pa so se tudi potrebe po drugačnih metodah. Na področju kriminalitete je med agresijo in takoj po njej bilo treba ugotoviti in dokumentirati vsa ravnanja agresorske vojske, ki so ali bi lahko imela kakršne koli znake kaznivih dejanj, in zbirati obvestila za dokazovanje kaznivih dejanj posameznih pripadnikov agresorske vojske. Pri zbiranju informacij o varnostno zanimivih pojavih so imele prednost vse informacije, ki so bile povezane z delovanjem agresorja in so bile pomembne za vodenje oboroženega odpora. Nadzor prijavno-odjavne službe je dobil drugačno podobo, pomembne so bile nastanitve, ki bi bile lahko povezane z agresorjem in njegovimi sodelavci.

Posebej veliko dela je bilo pri preverjanju operativnih informacij o sumljivih dogajanjih, ki so jih posredovali občani. Teh informacij, tudi netočnih, je bilo ogromno in so milico močno zaposlovale.

Milica je dobila dodatno nalogo organizirati zbirne centre za prebegle in zajete pripadnike JLA, zvezne milice in carine skladno z mednarodnim pravom.

Vse enote milice na terenu smo morali sami oskrbovati oziroma so si oskrbo morale zagotoviti enote same s pomočjo lokalnega prebivalstva.

Že pred razglasitvijo samostojnosti so obveščevalni podatki jasno pričali, da bo JLA po odločitvi Zveznega izvršnega sveta uporabila oboroženo silo, predvsem zato, da bi zagotovila odprtost zunanjih meja takratne Jugoslavije. Ena od pglavitnih nalog organov za notranje zadeve je bila zbiranje vseh relevantnih podatkov o obnašanju JLA. Aktivnosti smo usmerili predvsem na spremljanje premikov vojaških kolon. V Pomurju se je močno okrepila frekvenca vojaških vozil od vojašnice v Murski Soboti do mejnih karavil in obratno ter vojaških vozil v smeri Maribor–Murska Sobota. V večini primerov smo z analizo podatkov ugotovili, da so prevažali prazna vozila ali iste vojake, saj je šlo za slepilne manevre z namenom, da se prikaže močna krepitev enot v vojašnici in karavlah.

Za nas so bili zanimivi podatki, koliko vojakov je dnevno v vojašnici v Murski Soboti in na karavlah. Podatke smo pridobivali s pomočjo informatorjev v JLA ali od oseb, ki so jim bile zelo blizu. Ugotavljali pa smo, da so bile te informacije precej netočne in dvomljive. Zaradi tega smo se povezali z organizacijo, ki je vsakodnevno dostavljala kruh vojaškim enotam. Vsako jutro smo dobili aktualne podatke o tem, kakšno količino kruha potrebuje oziroma je naročila vsaka vojaška enota. Prav z analizo teh podatkov smo lahko s precejšnjo gotovostjo ugotovili za vsak dan, koliko vojakov šteje posamezna vojaška enota.

Zanimiv je bil obisk dveh visokih častnikov iz soboške vojašnice na UNZ Murska Sobota. Častnika sem sprejel sam v svoji pisarni. Ne glede na navodilo RSNZ, da vojaki lahko vstopijo v prostore organov za notranje zadeve brez orožja, sem dovolil, da sta obdržala osebno orožje. Prvi častnik je kot razlog obiska navedel opozorilo, da miličniki dokaj odkrito zbirajo varnostno zanimive podatke o JLA. Opozoril me je, da takšno ravnanje ogroža

varnost JLA in zagrozil, da bodo, če ne bomo prenehali z aktivnostjo, reagirali tako, da bodo fizično posredovali proti našim delavcem. Odgovoril sem mu, da ravnanje miličnikov v ničemer ne ogroža JLA in da glede na informacije, ki jih imamo, prav njihovo ravnanje kaže na nenavadno obnašanje, ki ni ravno v skladu z vlogo JLA. Istočasno pa sem mu dal jasno vedeti, da ne dovolim groženj in da naj ne poskuša z nezakonitimi aktivnostmi zunaj vojašnice, ker bi to lahko pripeljalo do nepredvidljivih posledic. Drugi častnik je bil tiho. Opazil sem, da mu je na nek način nerodno in da bi mi rad nekaj povedal.

Po njunem odhodu sem še isti dan z njim navezal stik in dobil precej verodostojne podatke o pripravah JLA v Murski Soboti in karavlah, o nekaterih spremembah med poveljujočim kadrom, ognjeni moči in predvidenih nalogah JLA v Murski Soboti v primeru posredovanja. Ti podatki so nam pomagali pri odločitvah. Omenjenega častnika smo kasneje, ko se je v borbenih aktivnostih z enoto predal in bil zaprt v Murski Soboti, izpustili iz zapore, da nam je pomagal pri zavzetju ene od karavl, kjer se poveljujoči ni hotel predati. Omogočili smo mu tudi, da je kasneje dobil naše državljanstvo in se zaposlil v organih za notranje zadeve.

Iz priprav JLA na posredovanje je bilo jasno, da bodo cilji njenega posredovanja predvsem mejni prehodi. Poznali smo tudi cilje, v skladu s katerimi so nameravali nekatere prehode zapreti, za kar bi morala poskrbeti JLA, nekateri pa bi ostali odprti, za kar bi poskrbeli miličniki zveznega bataljona milice in zvezni cariniki. JLA pa bi varovala komunikacije do mejnih prehodov.

Ko je bila ustanovljena republiška operativna skupina, v Mariboru pa regijska, katere član sem bil tudi sam, je sprejela osnovna izhodišča za delovanje milice in TO. Pri tem je bilo jasno določeno, da je primarna naloga milice zagotoviti nemoten promet oseb in blaga čez državne meje na vseh mejnih prehodih, naloga TO pa zagotoviti varnost komunikacij, ki vodijo do mejnih prehodov. V tistem času je bila ustanovljena tudi republiška carinska uprava. Spominjam se, da sem odločbo o imenovanju predstojnika regijske carinske službe prinesel na UNZ ponoči, točnega dneva se ne spominjam več. Pred tem sem sklical širši kolegij milice, na katerega sem povabil takratnega predstojnika carine in mu izročil odločbo Vlade Republike Slovenije o imenovanju. Odločbo je podpisal. Tako se nam je na mejnih prehodih za nadzor nad uvozom blaga pridružila naša carina.

Kasneje, ko so bili zajeti pripadniki zvezne milice v karavli na Hodošu, smo iz dokumentov ugotovili, da je Zvezni izvršni svet odredil, da morata na našem območju ostati odprta mejna prehoda Hodoš z Madžarsko in Gornja Radgona z Avstrijo, vsi ostali mejni prehodi pa bi bili zaprti.

*Miličniki na mednarodnem mejnem prehodu Gornja Radgona, preden ga je zasedla oklepna enota JLA.
(Foto: Jože Pojbič)*

Delo in naloge milice v osamosvojitveni vojni

Delo milice je bilo glede na geografske danosti med agresijo zelo raznoliko. Pomembno ločnico je predstavljala reka Mura.

Na desnem bregu smo se skupaj s TO soočali s prodorom oklepnih kolon proti mejnim prehodom na levem in desnem bregu Mure. TO in milica sta s svojim delovanjem in varovanjem mostov in drugih možnih prehodov čez Muro močno ovirali prodiranje oklepnih kolon, tako da nobenemu oklepnemu vozilu JLA ni uspelo prekoračiti Mure. Začasno pa so dosegli cilj, in sicer blokado mednarodnega mejnega prehoda v Gornji Radgoni, vendar pa jim ga ni uspelo odpreti za potniški promet.

Na levem bregu Mure so pripadniki JLA poskušali zavzeti vse mejne prehode od Dolge vasi do Hodoša, Kuzme in Gederovec, pa tudi vse maloobmejne mejne prehode. Na vseh je prišlo do oboroženih spopadov. Prvi spopad je bil na mejnem prehodu Gederovci, vendar se je JLA v večini primerov naslednjega dne predala ali pa se umaknila v bližnje karavle, ki smo jih kasneje skupaj s TO obkolili in dosegli, da so se pripadniki JLA predali. Prva se je predala mejna karavla Petanjci, zadnja pa Hodoš.

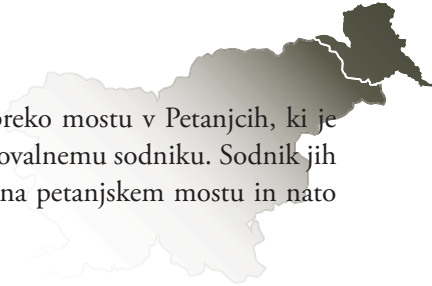

Branilci mednarodnega mejnega prehoda Gederovci na bojni preizkušnji 27. junija. (Foto: Jože Pojbič)

Do prvega resnega konflikta med pripadniki JLA in milico je prišlo 26. junija 1991 ob 7.45. Tega dne so v jutranjih urah vsi mejni prehodi dobili nalogo, da zamenjajo zastave SFRJ z zastavami Republike Slovenije, delavci cestnega podjetja pa so začeli zamenjavati mejne table SFRJ s slovenskimi. Ob tej priložnosti je skupina vojakov JLA zasedla točke z vzhodne strani mejnega prehoda Kuzma in od delavcev milice zahtevala, naj se predajo, predajo pa naj tudi orožje. Do oboroženega konflikta sicer ni prišlo, vendar je bilo to jasno sporočilo, kaj namerava JLA. Prav zaradi tega smo na vse mejne prehode še istega dne razporedili vse razpoložljive miličnike s splošnih postaj milice. Skupaj s pripadniki TO smo začeli sodelovati pri varovanju okolice mejnih prehodov. Podoben incident se je zgodil istega dne ob 17.20, ko so trije vojaki JLA pri maloobmejnem prehodu Korovci zavzeli bojne položaje in skušali preprečiti zamenjavo mejnih tabel, kar jim seveda ni uspelo.

Da bi pri menjavanju simbolov zavarovali miličnike, predvsem pa delavce cestnega podjetja, smo uporabili posebno enoto milice, ki smo jo razdelili v tri enako močne borbene skupine, in jo poslali varovat omenjene aktivnosti.

Pripadniki posebne enote so 27. junija ugotovili, da je na območje Gornje Radgone prispela skupina carinikov Zvezne carinske uprave, ki je bila pripravljena za prevzem carinskih obveznosti na mejnem prehodu v Gornji Radgoni, ko ga bo zavzela JLA. Cariniki so bili nastanjeni v hotelu Radin v Radencih. V nočnem času so jih aretirali, jih najprej privedli na postajo milice, kjer so jih izprašali, nato pa napisali kazensko ovadbo.

Naslednjega dne smo jih po štafetnem principu prepeljali preko mostu v Petanjcih, ki je bil že blokiran, v Mursko Soboto, in sicer na sodišče k preiskovalnemu sodniku. Sodnik jih je po zaslišanju izpustil, tako da so se še istega dne pojavili na petanjskem mostu in nato zapustili hotel v Radencih.

Pomembne so bile zveze

V vseh kriznih situacijah, še posebej v vojnih razmerah, so izrednega pomena dobre komunikacijske povezave. To še posebej velja za brezžične zveze z operativnimi enotami na terenu. Na območju naše UNZ so ves čas dobro delovale UKV- in KV-zveze, prav tako pa tudi specialne telefonske in poštno telefonske zveze. Relejni postaji za naše in vojaške UKV-zveze sta bili stacionirani v Pečarovcih. Ob začetnih konfliktih z JLA smo se odločili izklopiti vojaško relejno postajo, da smo jim onemogočili uporabo tovrstnih zvez, preostale so jim le kratkovalovne. Takrat smo ugotovili, da smo s tem izpostavili tudi našo relejno postajo. Tehtali smo možne variante, ki bi jih lahko uporabila JLA za onesposobitev naše relejne postaje. Možnosti je bilo več, npr. uporaba pehotne enote in fizično uničenje, uporaba pehotne enote in uničenje z raketometom od daleč ali z letalskim raketiranjem oddajnika. Zato smo proučevali, na kakšen način bi lahko zavarovali objekt. Tudi za to smo imeli več možnosti, in sicer namestiti v objekt določeno število miličnikov z nalogo varovanja, varovati širšo okolico s patruljami ali opazovalci in za obrambo uporabiti interventno skupino. Nobena možnost se nam ni zdela dobra, ker bi lahko, predvsem ob letalskem napadu, preveč izpostavili svoje ljudi. Zato smo se odločili, da bomo obrambo fingirali. Pred objekt smo postavili službeno vozilo milice, v objektu pa prižgali vse luči. Ni mi znano, ali je JLA razmišljala o uničenju relejne postaje ali ne, vendar so naše zveze vzdržale do konca. Kljub vsemu pa smo iskali rezervno varianto, če bi do uničenja relejne postaje vseeno prišlo.

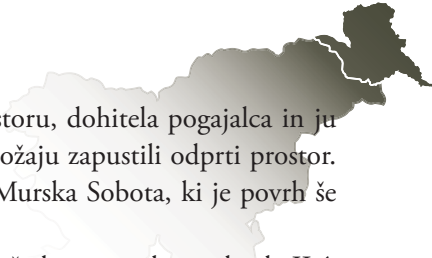
V zelo dobrih odnosih, tako prijateljskih kot strokovnih, smo bili z avstrijskimi varnostnimi organi z avstrijske Štajerske. S predstojnikom avstrijske milice smo se dogovorili za srečanje. Na njem smo preverili, ali bi nam v primeru uničenja naše stacionarne relejne postaje dovolili namestitev mobilne postaje na njihovem območju. Dogovor je bil pozitiven, zaradi česar smo mobilno relejno postajo preselili v Avstrijo, vendar nam je do konca vojne ni bilo treba vključiti.

Z avstrijsko policijo smo ves čas osamosvojitvene vojne dobro sodelovali. Srečanje z avstrijskimi kolegi po umiku JLA z mejnih prehodov 3. julija. (Foto Jože Pojbič)

Na UNZ smo imeli sicer majhno, vendar zelo strokovno ekipo vezistov. Takoj prvi dan so poskušali prisluškovati kratkovalovnim zvezam JLA, vendar so pogosto menjavali frekvence tako tisti, ki so komunicirali med vojašnico v Murski Soboti in karavلامي, kot tisti v oklepni kolonah, ki so prodirale s Hrvaške. Vodja vezistov se je dogovoril s takratnimi Elradovimi inženirji iz Gornje Radgone, da mu posodijo napravo, ki je omogočala sledljivost frekvenc. Napravo je bilo treba pripeljati v Mursko Soboto mimo barikad in čez Muro. S pomočjo naših enot na terenu nam je uspelo tudi to. Tako da smo odtlej lahko prisluškovali vsem radijskim pogovorom JLA na našem območju. Na takšen način smo pridobili zelo pomembne informacije za naše ukrepanje.

Eno od takšnih informacij smo dobili v času, ko sta naša pripadnika PEM-a odhajala na pogajanje proti karavli Hodoš. Poveljujoči je obvestil poveljujočega v vojašnici v Murski Soboti, da prihajajo pogajalci in prosil za napotke o ukrepanju. Odgovor poveljujočega je bil, naj streljajo na pogajalce. O tem sem bil takoj obveščen. Po naših zvezah sem hotel priklicati pogajalca, vendar nista imela pri sebi radijske postaje, zato sem poklical v enoto, ki je bila takrat na Hodošu in pomočnika poveljnika enote obvestil o tem, kaj se dogaja, in mu naročil, naj na vsak način prepreči našim pogajalcem, da se približajo karavli. Zdi se mi, da sta dva pripadnika enote stekla proti karavli. Preteči sta morala več

kot kilometer in na srečo sta, sicer že na t. i. brisanem prostoru, dohitela pogajalca in ju opozorila na nevarnost. Vsi skupaj so potem v plazečem položaju zapustili odprti prostor. Dogodek nas je šokiral, saj smo s poveljujočim v vojašnici Murska Sobota, ki je povrh še Slovenec, imeli kar korektne odnose.

Skupinica vezistov je bila izredno aktivna. Že na začetku spopadov so letala JLA raketirala več ciljev v Murski Soboti in Gornji Radgoni. JLA je uporabljala tudi helikopterje za prevoz vojakov in tehnike na nekatere položaje, tj. na Hodoš, v Gederovce in Gornjo Radgono. Kasneje so se pojavile tudi informacije, da je načrtovan obsežen zračni desant na območje športnega letališča v Rakičanu. Zaradi tega smo okrepili opazovalno službo na letališču in postavili opazovalno točko na strehi hotela Diana v Murski Soboti, ki je imela nalogo opazovati zračni prostor s ciljem odkrivati možne prilete letal in helikopterjev. V nekem trenutku je prišel k meni vodja vezistov in predlagal, da bi izdelali priročni radar. Po krajšem razgovoru smo ugotovili, da bodo spet potrebna določena sredstva iz Elrada. Akcija se je začela, vendar ni šlo samo za eno napravo, ampak za celo vrsto elektronskega materiala. To pa je zahtevalo nekaj časa, tako da smo potrebovali več dni, da smo material spravili na UNZ. Radar je bil sicer pripravljen, vendar je takrat že nastopilo premirje, zato ga nismo uporabili.

Z možnim zračnim desantom je povezana še ena zanimiva dogodivščina. Večino časa je bil zračni prostor nad Slovenijo zaprt za civilni zračni promet. V eni od noči, ko je veljalo premirje, so nas začele enote s terena in opazovalci zračnega prostora obveščati o pojavu letal, ki so letela na precejšnjih višinah. Takoj smo okrepili opazovalno službo. Čez nekaj časa smo podatek preverili tudi pri republiški operativni skupini in ugotovili, da je bil zračni prostor nad Slovenijo odprt za civilni zračni promet.

Zagotoviti je bilo potrebno delovanje oblasti

V času, ko so na terenu še divjali spopadi, ko sta bili Pomurje in Slovenija v barikadah v vseh možnih smereh, smo dobili nalogo, da naj prepeljemo na zasedanje republiškega parlamenta vse poslance iz Pomurja. Naloga ni bila ne enostavna ne lahka. Najprej je bilo potrebno poiskati vse poslance, jih pripeljati na določeno mesto v Mursko Soboto ali drugo dogovorjeno lokacijo in jih potem organizirano in varno prepeljati v Ljubljano. Ocenili smo, da bo prevoz v Ljubljano kritičen zaradi cestnih barikad in varnostne situacije, ki se je spreminjala iz ure v uro. Upoštevati pa smo morali tudi, da mora akcija potekati v največji tajnosti, kar je pomenilo, da se po nezaščitениh zvezah nismo mogli pogovarjati. Časa je bilo malo, pravzaprav manj kot 24 ur. Odločili smo se, da bomo poslance zbrali na UNZ. Izdelali smo natančen načrt s točno določenimi izvajalci, ki so poskrbeli, da so bili poslanci ob določenem času v naši zgradbi.

Večji zalogaj za nas pa je bil, kako organizirati varovanje in prevoz do Ljubljane. Ocenili smo, da bo prevoz glede na razmere v Sloveniji po slovenskih cestah varnostno zelo zahteven in počasen. Ena od variant je bila prevoz preko Avstrije. Pri tem se je zastavilo vprašanje kako oziroma z vednostjo avstrijskih varnostnih organov ali brez nje. Ocenili smo, da jih moramo o prevozu obvestiti in jih celo zaprositi za nekatere varnostne ukrepe.

Ponoči smo se na našo željo ponovno sestali z vodjem avstrijske policije, ki je bil pripravljen pomagati. Dogovorili smo se, da bo prevoz potekal kot običajen potniški prevoz z manjšim avtobusom. Na njem bodo miličniki v civilu, lahko bodo oboroženi, tudi šofer, vendar orožja ne bodo uporabili razen v samoobrambi. Če pa bo potreba po intervenciji, bodo naši miličniki najprej zaprosili za sodelovanje avstrijske varnostne organe. Tako so se poslanci z našega območja odpeljali na zasedanje parlamenta čez mejni prehod Gederovci in po avstrijski strani v Ljubljano. Pot je potekala brez zapletov in tja so prispeli pravočasno.

Tudi v milici je bilo protioklepno orožje, v začetku spopadov prava redkost. (Foto: Jože Pojbič)

Tudi do oborožitve ni bilo enostavno priti

Omenjeno je že bilo, da milica ni razpolagala s protioklepnim orožjem, ker smo ga morali oddati. Pomanjkanje je bilo čutiti predvsem na desnem bregu Mure, kjer smo se spopadali z oklepnimi kolonami, ki so prodirale s Hrvaške čez Ljutomersko območje proti Gornji Radgoni. Po zasedbi več vojaških skladišč na območju Maribora se je ponudila priložnost, da se oskrbimo predvsem s protioklepnimi sredstvi, protitankovskimi minami in ročnimi raketometi. Problem je bil prevoz. Sami nismo imeli primernega tovornega vozila. Tovor pa bi bilo treba prepeljati mimo cestnih barikad, in to v času, ko je bila oklepna enota še v Gornji Radgoni.

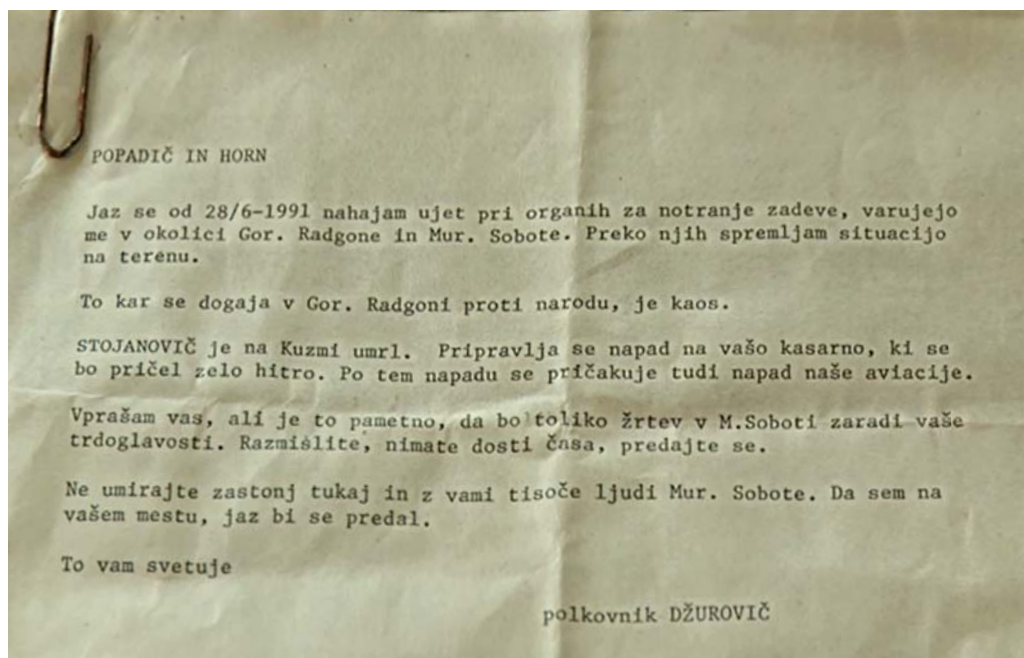
Vodenje operacije je prevzel eden od mojih ožjih sodelavcev. Tovorno vozilo smo si priskrbeli v enem od soboških podjetij, šofer pa je bil prostovoljec iz istega podjetja. Za zavarovanje prevoza smo angažirali del PEM-a. V sodelovanju z UNZ Maribor smo načrtovali pot, da bi se izognili cestnim barikadam in borbenim aktivnostim, ki so potekale na območju UNZ Maribor. Akcija je trajala en dan in eno noč, kljub vsemu pa nam je uspelo pridobiti znatno količino protioklepnega orožja, katerega večji del smo razdelili enotam milice na območju Ljutomera in Gornje Radgone, kamor smo jih morali prepeljati s kombiniranimi vozili čez Muro, in sicer z brodovi.

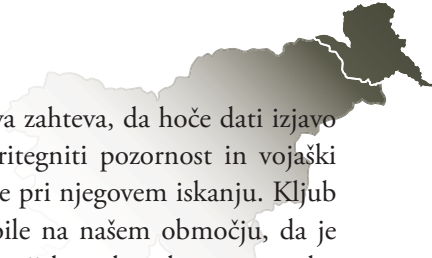
*Na Panonski ulici v Gornji Radgoni potem, ko je bila JLA »ujeta« na mednarodnem mejnem prehodu.
(Foto: Jože Pojbič)*

Delo z vojnimi ujetniki je bilo nekaj novega

Specifično situacijo je predstavljalo varovanje »najpomembnejšega ujetnika v Sloveniji«, kot so nam sporočili iz republiške operativne skupine, ko smo po prihodu oklepne kolone v Gornjo Radgono prijeli polkovnika Danila Đurovića, ki si je z vojaškim helikopterjem, opremljenim z raketnimi rampami in oznakami Rdečega križa, prišel ogledat razdejanje, ki ga je povzročila oklepna enota, in škodo, ki so jo koloni povzročili radgonski prostovoljci, ko so zažgali del kolone, predvsem oskrbna tovorna vozila. Naročeno nam je bilo, da ujetnika ne smemo odpeljati v soboške zapore, ampak ga naj skrbno varujemo z vsemi sredstvi. Obveščeni smo bili tudi, da je vojaška obveščevalna služba dobila nalogo, da naj ujetnika najde za vsako ceno. Za zavarovanje smo določili miličnike s postaje mejne milice v Gornji Radgoni in jim dali proste roke pri izbiri lokacij varovanja na hribovitem območju Gornje Radgone in Radenec. Dovolili smo jim, da lahko v skrajni sili tudi vlomijo v katero od vinskih kleti ali vikendov, če bo potrebno. Lokacijo so morali menjati vsaj vsakih 12 ur. Zvezo z enoto je na posebni frekvenci lahko vzpostavilo samo ožje vodstvo UNZ v izredno nujnih primerih, in še to tako, da se je zveza takoj po vzpostavitvi prekinila, vodja enote pa je potem moral poklicati po telefonu. Ujetnik se je po pripovedovanju miličnikov, ki so ga varovali, vedel skladno s konvencijo o vojnih ujetnikih. Pisal je pisma takratnemu predsedniku Predsedstva RS, načelniku Generalštaba JLA, predsedniku Zveznega izvršnega sveta in še nekaterim drugim. Zahteval je, da vsa pisma odpošljemo naslovnikom. Ker pa nihče ni smel izvedeti, kje je ujetnik, smo pisma v Mursko Soboto poslali preko javk, na katerih se je pošta predajala. Nato smo jih odstopili republiški koordinaciji.

Eno od pism polkovnika Đurovića vodilnim v vojašnici v Murski Soboti 2. julija (DF: Bavčar in Celec, 2012)

Večjo varnostno tveganje je predstavljala ujetnikova zahteva, da hoče dati izjavo za medije. Zavedali smo se, da poskuša z vsemi dejanji pritegniti pozornost in vojaški obveščevalni službi posredovati informacije, ki bi ji pomagale pri njegovem iskanju. Kljub temu smo se dogovorili z eno od televizijskih ekip, ki so bile na našem območju, da je posnela intervju. Priprave so bile varnostno in tudi organizacijsko zelo zahtevne, vendar nam je uspelo. Uspelo nam je, da smo ujetnika zadržali do konca vojaških spopadov in ga potem odpeljali v soboški zapor, od tam pa čez nekaj dni na Dob, kjer je kasneje, kolikor mi je znano, celo organiziral stavko zaprtih vojaških častnikov.

Število vojnih ujetnikov, pripadnikov JLA, predvsem vojakov, se je večalo iz ure v uro. V začetku smo jih nameščali v improviziranih centrih. Potem pa je republiška koordinacija poslala navodila za organiziranje zbirnih centrov in povzetek določil mednarodnega vojnega prava, ki ureja status in ravnanje z vojnimi ujetniki. Za vodenje centrov je bila določena milica, za oskrbo pa CZ. Organizirali smo zbirne centre, ki so izpolnjevali standarde po mednarodnem vojnem pravu. Na našem območju sta delovala dva večja zbirna centra, in sicer v prostorih osnovnih šol v Puconcih in Bogojini. Vojake JLA smo nameščali v centre, častnike pa v zapor v Murski Soboti. Koordinacija s CZ je bila izredno dobra. Težave so se pojavile, ko je bila dana možnost, da lahko ujetnike albanske, bošnjaške, hrvaške in zdi se mi, da tudi makedonske narodnosti, izpustimo, če jih prevzamejo nacionalne organizacije Rdečega križa ali starši in če jim priskrbijo ali si sami priskrbijo civilna oblačila. Na to so odreagirali ujetniki srbske narodnosti, ki so se organizirali in poskušali tudi z gladovno stavko. Kasneje je bilo možno izpustiti tudi te, če so jih prevzeli starši.

Spomnim se primera, ko sem obiskal zbirni center v Bogojini. Tam je potekala predaja dveh ujetnikov srbske narodnosti staršem. Govoril sem z očetoma obeh ujetnikov. Eden od njiju mi je povedal, da si želi le, da bi lahko s sinom odpotoval v Avstrijo in naprej na Zahod k sorodnikom, kjer bi nastanil sina in mu omogočil šolanje. Na noben način pa se ni nameraval vrniti v Srbijo, ker je tam potekala mobilizacija in bi ga spet vpoklicali v vojsko. Pravo nasprotje je bil drugi oče, ki je pripovedoval, da komaj čaka, da prevzame sina, s katerim se bosta vrnila v Srbijo, kjer ga bo poslal nazaj v vojsko. Kar malo pretresen in tudi nekoliko jezen sem mu odgovoril, da mi je sicer vseeno, kako bo ravnal, da pa naj premisli, ker se mu lahko zgodi, da bo nekoč dobil namesto živega sina njegovo krsto. Ošabno mi je odgovoril, da je njegova dolžnost, da služi Srbiji za vsako ceno.

Spominjam se tudi primera, ko nas je v operativni štab nenehno klicala mati sina, doma nekje iz okolice Celja, in se zanimala, kakšne so razmere v vojašnici v Murski Soboti in ali tam potekajo borbene aktivnosti. Povedala je, da je samohranilka in da ima v vojašnici sina edinca, za katerega se zelo boji. Nenehno je prosila, naj ji nekako pomagamo in rešimo sina, želela pa ga je tudi obiskati. Odločili smo se, da ji bomo pomagali. Vzpostavili smo stik s poveljujočim v vojašnici in se po nekaj prepričevanjih dogovoriti, da je dovolil materi obisk pri sinu, in sicer tako, da sta se srečala pred vhodom v vojašnico, in to vsak na svoji strani vrat. Obisk smo organizirali v večernem času. Vedeli smo tudi, da je iz vojašnice možen pobeg preko takratne vrtnarije. Obisk smo organizirali tako, da se je mati oglasila na UNZ Murska Sobota. Na obisku jo je spremljal naš član operativnega štaba. Med pogovorom pri

vratih je v prisotnosti pripadnika JLA našemu članu štaba uspelo obiskanemu nakazati, naj čez nekaj časa poskuša vojašnico zapustiti na določenem mestu. Mater smo pripeljali nazaj na UNZ, član štaba pa je pri vojašnici organiziral pobeg njenega sina. Tako sta se z materjo še isto noč skupaj vrnila domov. Na istem mestu je potem vojašnico zapustilo več vojakov. Zdi se mi, da so kasneje, ko so poveljujoči ugotovili, da vojaki bežijo, na tistem mestu nastavili celo mine, s katerimi so preprečili pobege.

Miličniki pri ponovnem dviganju zastave na mednarodnem mejnem prehodu v Gornji Radgoni (Foto: Jože Pojbič)

Na vseh mejnih prehodih je bilo treba ponovno namestiti mejne table. (Foto: Jože Pojbič)

Zagotoviti je bilo potrebno oskrbo civilnega prebivalstva in nemoteno delo gospodarstva

Ves čas oboroženih spopadov smo razen pretežno obrambno usmerjenih nalog milice opravljali tudi vse ostale naloge z našega delovnega področja. V začetni fazi se je pojavil velik naval tujcev, ki so na vsak način želeli zapustiti naše ozemlje v času, ko so bile cestne komunikacije povsem blokirane. Poseben izziv pa je bil zagotavljanje oskrbe civilnega prebivalstva. Transportne poti so bile blokirane, promet po cestah ni bil varen, kljub vsemu pa smo morali zagotavljati oskrbo bolnišnic z zdravili in potrebnim sanitetnim materialom. Bankam smo morali zagotavljati disperzijo denarnih sredstev na bančne enote, še posebej zato, ker se je povpraševanje po dvigu denarja precej povečalo. Pomembna je bila tudi oskrba z naftnimi derivati. Prav tako je bila pomembna oskrba trgovinskih verig s prehrabnimi artikli. Čeprav so v Sloveniji veljale vojne razmere, so se na to tuji gospodarski partnerji kaj malo ozirali. Takratna tovarna Mura je imela natančno določene roke izvoznih obveznosti do tujih partnerjev na Zahodu. Prosili so nas, da bi jim na nek način omogočili izvoz blaga v Avstrijo. Sreča je bila, da je bil mejni prehod Gederovci sorazmerno hitro odprt in prav to smo izkoristili, da je tovarna Mura lahko nemoteno izvažala ne glede na to, da je vse naokrog divjala vojna.

Popisovanje vojnih hudodelstev je bila pomembna aktivnost med osamosvojitveno vojno in neposredno po njej. Oklepno vozilo JLA s prikolico in naropanim blagom pri umiku iz Gornje Radgone. (DF: Bavčar in Čelec, 2012)

Po končanih spopadih so se pojavili drugačni problemi

Po končanih spopadih in podpisu Brionske deklaracije so se zadeve umirile. Kljub vsemu pa je milica imela zelo veliko dela pri zbiranju in dokumentiranju podatkov, ki so kazali na najrazličnejša kazniva dejanja agresorja.

Še sedaj mi ni znano, zakaj je bilo takratni oklepni enoti, ki je opustošila precejšen del Gornje Radgone in katere poveljnik je po mojem mnenju odgovoren za nekaj kaznivih dejanj, uperjenih proti civilnemu prebivalstvu, in za civilne žrtve na našem območju, dovoljeno zapustiti mejni prehod in našo državo po cesti, čeprav je bilo na Brionih dogovorjeno, da se morajo oklepna vozila prepeljati s primernimi transportnimi sredstvi. Republiška koordinacija nam je naročila, da moramo zagotoviti varnost umikajoči oklepni koloni. To pa ni bilo enostavno. Starešine miličniških enot, katerim smo prenesli nalogo, so se temu uprli. Resno se je zastavilo vprašanje, kaj storiti, če bo kolona ovirana ali jo bo celo napadlo organizirano civilno prebivalstvo ali posamezne enote TO. Spraševali smo se, katera prisilna sredstva, če sploh, uporabiti. Dosledno opravljanje naloge smo zavrnil in republiško koordinacijo obvestili, da kolone ne bomo spremljali fizično, ampak zgolj vidno in o pojavih obveščali republiško koordinacijo. Zadeva je bila dokaj neprijetna, vendar smo ravnali točno tako. Spremljali smo, kako se je oklepna kolona umikala po cesti, s sabo pa je peljala k oklepnikom pripete prikolice, naložene z ukradenimi stvarmi iz prostocarinske prodajalne na mejnem prehodu in bližnje okolice. Nastali so zanimivi video posnetki teh dogajanj.

Drugo neprijetno presenečenje sem doživel med obiskom evropskih opazovalcev po končanih spopadih na UNZ Murska Sobota. Sprejel sem jih v svoji pisarni. Prvo, kar so izpostavili, je bila zahteva, da moramo v skladu z Brionsko deklaracijo na vseh mejnih prehodih vzpostaviti prejšnje stanje in izobesiti jugoslovanske zastave. To sem odločno odklonil in jim pokazal video posnetke, ki so prikazovali divjanje JLA na mejnih prehodih, še posebej v Gornji Radgoni, in uničene slovenske mejne oznake, po katerih so se vozili z oklepniki. Pokazal sem jim tudi posnetke opustošenih civilnih objektov v Gornji Radgoni in spopadov na več mejnih prehodih. Pri tem je tudi ostalo, od opazovalcev nisem dobil nobenega odgovora, pri zahtevi po jugoslovanskih simbolih pa tudi niso vztrajali.

*Helikopter JLA
z oznakami RK
pri pristajanju na
mednarodnem mejnem
prehodu v Gornji
Radgoni 30. junija, ko je
bil uporabljen za oskrbo s
strelivom (DF: Bavčar in
Celec, 2012)*

Očitali so nam tudi, da med spopadi nismo upoštevali mednarodnega vojnega prava in spoštovali oznak Rdečega križa na vojaških helikopterjih. Izpostavili so primer polkovnika Đurovića, ki smo ga zajeli v Gornji Radgoni, čeprav se je pripeljal s helikopterjem, ki je bil vidno označen z oznakami Rdečega križa. Pokazal sem jim tudi videoposnetke prileta helikopterja. Na posnetkih se je jasno videlo, da je bil sicer označen z oznakami Rdečega križa, vendar je imel na bokih montirane rampe za izstreljevanje raket, kar je pomenilo, da je JLA oznake zlorabila. Pokazal sem jim tudi posnetke prileta vojaškega helikopterja na mejni prehod v Gornji Radgoni, ki je bil prav tako označen z oznakami Rdečega križa. Ko pa je pristal na mejnem prehodu, so iz njega raztovarjali strelivo. Zanimivo je, da o tem obisku kasneje ni nihče predložil nobenega poročila, prav tako ga nihče ni omenjal.

Sodelovanje in skupno delovanje milice in TO na terenu je pomembno prispevalo k uspehu osamosvojitvene vojne v Pomurju. Posnetek je nastal v Dokležovju. (Foto Nataša Juhnov)

Sodelovanje z »zavezniki« je bilo zelo dobro

Sodelovanje s TO lahko ocenim kot dobro z dveh vidikov. Prvi je sodelovanje med operativnim štabom UNZ in območnima štaboma TO Murska Sobota in Ljutomer. Drugi vidik pa je sodelovanje med enotami TO in miličniškimi enotami na terenu. Pri tem se lahko naslonim na ocene, ki so jih posredovale enote milice. Spominjam se, da so bile zelo dobre glede na razmere, v katerih je sodelovanje potekalo.

Zaključek

Za zaključek bi rad povedal, da smo tako v milici kot TO zelo dobro opravili naloge, če upoštevamo našo opremljenost in usposobljenost za takšne aktivnosti. Ne smemo pozabiti, da smo se spopadli z dobro organizirano in tehnično dobro opremljeno JLA. Vse to smo lahko storili, ker smo imeli zelo veliko podporo večine državljanov Republike Slovenije, ki so nam pomagali na vsakem koraku.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem vsem svojim sodelavkam in sodelavcem, miličnicam in miličnikom, kriminalistkam in kriminalistom, rezervnim miličnikom in civilnim uslužbenkam ter uslužbencem za njihovo strokovno, predvsem pa predano in požrtvovalno delo.

V prispevku sem želel osvetliti nekatera dogajanja tako, kot sem jih sam doživljal in zaznaval. Pri tem sem se naslanjal na lasten spomin in nekatere zapiske brez uporabe tujih virov. Prav zaradi tega nisem navajal posameznih borbenih in drugih aktivnosti, ki so se dogajale na terenu in v katerih so sodelovali moji sodelavci in pripadniki TO. Nekateri od teh dogodkov so že ovekovečeni v posameznih pisnih publikacijah, ki so v tem času nastale, vse gradivo pa predstavlja dober vir za raziskovanja, za katera upam, da bodo sledila.